

SREDNJA EVROPA

DELIMO NA:

o Nemško – Poljsko nižavje:

- nastala v pleistocenski poledenitvi
- severni del srednje Evrope
- prekrito z rečnimi in morskimi naplavinami ter ledeniškimi nanosi
- v času njenega nastanka so reke izoblikovale doline v smeri V- Z → PRADOLINE (nekatero reke ševedno tečejo po njih)

o Sredogorje s kotlinami:

- nastane s hercinsko orogenezo
- prekrivajo jo nizke planote (ne čez 1000 m)
- po eni izmed mnogih dolin teče reka Ren (= renska dolina)
- mnoga izčrpana najdbišča črnega in rjavega premoga

o Mladonagubane Alpe (Z) in Karpati (V):

- nastanejo v mezozoiku zaradi spodrivanja Afriške plošče pod Evroazijsko
- deloma na: CENTRALNE ALPE (najvišje, magmatske in metamorfne kamnine), SEVERNOAPENINŠKE ALPE in JUŽNOAPENINŠKE ALPE
- lahko jih delimo tudi na vzhodne (večje, več ledenikov) in zahodne

o Panonska kotlina:

- nižinsko površje
- gričevja iz sedimentov Panonskega morja

PODNEBJE:

o večina srednje Evrope ima KONTINENTALNO VLAŽNO PODNEBJE

o IZJEMI:

- gorski svet Alp in Z Karpatov (gorsko podnebje)
- SZ Nemčija

V smeri zahod- vzhod (oz. jugovzhod) naraščajo vplivi oceanskega podnebja → narašča KONTINENTALNOST (manj padavin, višek poleti)

VEGETACIJA:

- o Listnati gozdovi (večinoma uničeni- človek, kisel dež,...)
- o Ponekod nastajajo stepe (Madžarska)

PREBIVALSTVO:

- o Zahodni del: Nemščina
- o Vzhodni del: slovanski narodi (razen madžarov)

- o Katoliška veroizpoved povsod razen v Nemčiji in Švici kjer je prisoten tudi protestantizem.
Cerkev ima največjo vlogo na poljskem.
- o Narašča delež islamskega prebivalstva

GOSPODARSTVO:

Največje razlike med STARIMI in NOVIMI KAPITALISTIČNIMI državami:

- o Nemčija po 1. svetovni vojni veljala za "državo gospodarskega čudeža", od ZDA je prejela veliko gospodarske pomoči.

Po združitvi obeh nemcij (V in Z) pride do problemov: gospodarske težave

- o Avstrija dohitela in prehitela Nemčijo
- o Švica je vzor (zaradi bančništva)
- o V del (zaren Češke)- manj razvite
 - Po razpadu SZ se skušajo "pobratiti" a so vseeno v hudem zaostanku
 - Poveča se razslojevanje, poslabša se socialna varnost

Razlike so bile vidne tudi pred padcem Berlinskega zidu;

- na V so bile tovarne (težka industrija) na vsakem koraku, uporabljali so lignit, ki je bil poven žvepla → kisel dež (ČRNI TRIKOTNIK na tromeji Češke, Poljske in Nemčije)
- danes se lahko pohvalijo; emisija SO₂ se je močno zmanjšala

ŠVICA IN AVSTRIJA

→ V Švici poznamo 4 jezike: francoščino, nemščino (ki je ne razumejo, največ), italjanščino in retoromanščino (najmanj)

PROMET:

- o Alpe so pomembna prometna ovira, skozi katero poteka največ prometa na svetu
- o le ta je olajšan z izgradnjo predorov in viaduktov
- o poleg cest so tudi železnice

Alpe se raztezajo v smeri V- Z, prometne poti pa S- J → posledca so številni predori: Veliki sv. Bernard, Simplon, Sv. Gotthard, Alberg, Brenner,...(predori so zelo obremenjeni)

Alpe niso bile le prometni zamašek- tudi za prebivalce so predstavljale okoljevarstveni problem;

- v gorskih dolinah nastopa temperaturna inverzija
- izpušni plini se kopičijo in onesnažujejo zrak (umiranje gozdov, zastrupljanje kmečkih površin in vodnih virov, zdravstvene težave prebivalstva ter izguba turistov- v gorskih, "mirnih" vaseh je bilo prehrupno

UKREPI: Švica: - prepove vožnjo tovornjakov ponoči, med prazniki in med vikendi
- tovornjakom omeji maso na 28 ton

- takse za tovarnjake
- večino prometa preusmeri na železnice

Avstrija: - prepove nočno vožnjo

KMETIJSTVO in TURIZEM:

KMETIJSTVO

- o prevlada živonoreja
- o v dolinah so kombinirali hlevsko in pašno živinorejo

V 20. stol. So zgradili akumulacijska jezera.

Tako življenje je bilo težko, prebivalstvo se odseljuje

TURIZEM (v 19. stoletju)

- o konec 19. stol. Tudi kapitalistični turizem
- o predvsem višji družbeni sloji ga uživajo
- o k razvoju pripomorejo izboljšane prometne povezave
- o tradicionalnim aktivnostim se pridružijo še kolesarstvo, jhanje,...

→ Alpska pokrajina je temeljito spremenjena

- o turizem je pomemben vir državnega dohodka (prebivalstvo se ne odseljuje)
- o zadnje čase tovrstni turizem celo vpada (v Švici npr.)

NEMČIJA

1. gospodarska velesila;

-št. Prebivalcev: 2. v Evropi (za Rusijo)

-gospodarska moč: 3. na svetu (taoj za ZDA in Japonsko)

Geografsko: na S je Nemško poljsko nižavje, na J so Alpe

Po 2. svetovni vojni razdeljena na Zahodno (gospodarski čudež) in Vzhodno Nemčijo (zaostanek)

Združitev V in Z Nemčije prinese številne težave (gospodarski zaostanek)

POSLEDICE ZDRUŽITVE:

- o V Nemčija je prešla pod okrilje zahodne, čeprav so pričakovali enakovrednost
- o kljub temu, da je V. med socialističnimi državami sodila na sam vrh pri gospodarstvu, se na prostem trgu ni znašla (v manj kot dveh letih je skoraj propadla)
- o na Z je padlo breme- pomoč vzhodu je bila obvezna → vzvišen odnos do V dela
- o prebivalcem zahoda ni bilo všeč, da je toliko denarja namenjenega vzhodu, tej pa so pogrešali prejšnjo ureditev

PORURJE in njegovo prestrukturiranje:

- o je najpomembnejše gospodarsko središče Nemčije
- o ime dobi po reki Ruhr
- o vodilna ind. Pokrajina v Evropi

- o tam živi 5,5 milijona prebivalcev

Osnova industrializacije (sredi 19. stol.) so bila nahajališča črnega premoga in železove rude ter vodne poti.

Razcveti se tudi jeklarstvo.

Sreda 50ih let 20. stoletja: PREOBRAT- KRIZA:

- o *premogovna kriza* (uvedejo se nafta, kurilno olje,...)- izkop premoga postaja vse dražji
- o čez 20let sledi *jeklarska kriza*- uporabljati se začnejo drugi materiali, domače jeklo je zamenjalo cenejše, uvoženo
- poveča se št. Brezzaposlenih

IZHOD IZ KRIZE: (pomaga jim Nemčija- niso sami)

- o skušajo zmanjšati stroške izkopa premoga
- o prestrukturiranje celotnega gospodarstva (edina rešitev)
- o preusmerijo se v terciarne in kvartarne dejavnosti (subvencije tudi iz skladov EU)
- o povdarek na razvoju visoke tehnologije
- o turizem
- o 70% zelenih površin
- o ševedno velika nezaposlenost

POLJSKA

Ena izmed večjih evropskih držav

Geografsko: na S je Nemško- poljsko nižavje in pradoline, na J je bolj razgibano

GORNJA ŠLEZIJA:

- o sodi med najstarejše pokrajine v Evropi (črni premog in različne rude)
- o izrazito **ŽELEZARSTVO** in **JEKLARSTVO** je vodilo v okoljske katastrofe
- o Šlezija je dandanes najbolj razvit del Poljske
- o za razliko od Porurja, so si bili primorani v Gornji Šleziji pomagati sami (zaradi Poljske krize)

Gornji Šleziji je bila dodeljena glavna vloga oskrbovalca Poljske in drugih držav

- o zaradi onesnaženega okolja se zdravstvo prebivalcev poslabša
- o površje je deformirano

1.preobrat v Katovicah (gospodarska cona) → 1.1996 jo ustanovijo

Po obsegu tujih investicij, je cona Katowice na 2. mestu v državi

→ onesnaženost zraka se zmanjša

VELIKO PROBLEMOV VSEENO OSTANE:

- o površinske vode onesnažene
- o brezzaposlenost ševedno prisotna
- o G. Šlezija se z urejenostjo mest ne more primerjati s Porurjem

ČEŠKA IN SLOVAŠKA

Geografsko: - največji del Češke zavzema hercinski češki masiv

- Slovaška: precej raznolika, razdeljena na 3 enote- Z Karpati, Sredogorja in panonska kotlina

ČEŠKA:

- homogena
- 2 x toliko prebivalcev kot Slovaška
- del Avstroogrske monarhije
- zelo razvita

SLOVAŠKA:

- veliko manjša
- veliko nesoglasij
- veljala za nekakšno ogrsko provinco
- ob združitvi je bila brez industrije
- kasneje razvije težko industrijo

Obema je uspelo zamenjati socialistično oblast a pokazale so se velike razlike (Češka je mnogo bolj razvita in zrela).

Državi sta se l.1993 razdružili in mirno šli vsaka svojo pot (nista dosegli soglasja)

VZROKI: zgodovinski, gospodarski in psihološki

Njun nadaljni razvoj se je razlikoval;

ČEŠKA:

- postane zgled uspešne tranzicije
- privatizira 4/5 celotnega gospodarstva
- privabi tuje investitorje

SLOVAŠKA:

- 5 let po razdružitvi se sooči s politično nestabilnostjo
- pride do zastoja
- l.1998 zmagajo reformistične sile in začne prihajati do sprememb
- vodstvo naredi Slovaško privlačno za tuje investitorje
- brezposlenost se zmanjša (ševedno višja kot na češkem)

MADŽARSKA

Geografsko: osrednji del panonske nižine

- Ugrofinsko ljudstvo,
- industrijska država,
- sodi med razvitejše nove članice EU,
- Z razvitejši od V (tudi v turizmu)

PRIVATIZACIJA MADŽARSKEGA KMETIJSTVA:

Madžarska je za kmetijstvo idealna država:

- o Ravne površine
- o Zmerno podnebje
- o Rodovitna prst

Po 2. svetovni vojni so nastala ZADRUŽNA in DRŽAVNA posestva. Dopuščali so tudi zasebni sektor (manjši od 1 ha).

- o V 2. polovicisocialističnega obdobja začne Madžarska uveljavljati LIBERALNO GOSPODARSKO POLITIKO (pomik od strogega planskega gospodarstva)
- o Postane pomembna izvoznica kmetijskih izdelkov
- o Sredi 80ih se položaj kmetijstva poslabša, hujše posledice so vidne sredi 90ih → DENACIONALIZACIJA kmetijstva

POSLEDICA: agrarna kriza;

- živinorejska proizvodnja pade za $\frac{2}{3}$,
- pri poljedelstvu upad ni tako drastičen in se kmalu popravi

VZROKI ZA KRIZO:

- hektarski donos se zmanjša
- proizvodne cene se dvignejo
- tuje povpraševanje po Madžarskih izdelkih upade (z razpadom SEV)

Pomen kmetijstva se na Mađarskem močno zmanjša. Bilo je bolj prizadeto in si je manj opomoglo (kot ostale gospodarske panoge).

